

**Проценко Олена Володимирівна**

*аспірант Харківського регіонального інституту державного управління  
Національної академії державного управління при Президентові України*

ORCID: 0000-0002-6621-5042

e-mail: olenav\_protsenko@ukr.net

## **ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У СІМ'ЯХ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ**

Розглянуто механізми державного управління в галузі надання соціальної підтримки дітям, які проживають у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах в Україні. Проаналізовано коло законодавчих актів, якими керуються державні органи, що працюють з цією категорією. Розкрито проблематику питання в площині реформи децентралізації влади. Акцентовано увагу на кризі інституту сім'ї та явищі соціального сирітства. Подано роздуми щодо ролі соціальної держави та спроможності батьків виконувати свої обов'язки.

**Ключові слова:** профілактика соціального сирітства; конституційні гарантії; нормативно-правове, соціальне забезпечення; діти, які опинилися у складних життєвих обставинах; децентралізація.

**Постановка проблеми.** Незважаючи на розбудовану чинну законодавчу базу у сфері соціально-правового захисту дітей, сучасні суспільні виклики вимагають від держави конструктивних дій у напрямі покращення життя громад України. Якщо нещодавно пріоритетними напрямками галузі були: розвиток альтернативних форм виховання дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, закладення основ інституту прийомних сімей, зміцнення бази з надання соціальних послуг соціально незахищеним категоріям, то наразі спостерігаємо інтерференцію суспільних процесів: децентралізації влади, реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, загострення явища соціального сирітства. Дискутування щодо пошуку та впровадження ефективних заходів із попередження соціального сирітства, взяття під контроль цього негативного суспільного явища триває не перший рік у науковій фаховій сфері, проте ситуація докорінно не змінюється. Потребує комплексного вирішення питання: як побудувати систему соціального захисту дітей так, щоб усі її елементи діяли ефективно, не маючи “зайвих” державних коштів та обмеженого ресурсу соціальних працівників, забезпечити в громаді можливості для праці, життя та розвитку.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження системи соціального захисту дітей облікової групи: дітей, які проживають у сім'ях, що опинилися у складних життєвих обставинах, питання соціального сирітства,

кризи інституту сім'ї у своїх дослідженнях на сучасному етапі розкривали: Ю. Афанасьєва, В. Дерєга, К. Дубовик, О. Клименко, І. Лопатченко, Ю. Овод, О. Прокопенко, І. Чеховська та інші науковці.

**Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.**

Загальна проблематика цього питання полягає у тому, що на сьогодні 25 тис. дітей – соціальні сироти. І ця кількість не зменшується з року в рік, незважаючи на постійне скорочення населення України. Тому прийшов час посилити заходи у напрямку попередження поширення соціального сирітства в Україні. Для цього звернемося до висловлювань окремих науковців, які досліджували зазначену тематику останнім часом. Існує думка, що недосконалість законодавства із соціального захисту дитинства полягає у відсутності реально діючого механізму отримання соціальних гарантій, надання яких передбачено значною кількістю правових актів. Окрім того, існує слабка система санкцій, що карають за їх невиконання, яка дає співробітникам соціальної сфери можливість відчувати безкарність за ненадання допомоги. Законодавчі акти є декларативними, оскільки немає напрацьованих механізмів щодо його практичного застосування [1]. Деякі фахівці пропонують створити єдину національну програму щодо захисту прав дітей, сімей та молоді, віддавши відповідальність за виконання регіональному рівню (створення агенцій та громадських формувань виконавчими радами всіх рівнів), а повноваження служб у справах дітей надати одній структурі, яка б відала усім колом зазначених питань [2]. Ще одна думка іншого дослідника: інноваційною формою профілактики соціального сирітства могли б бути Центри соціальної підтримки дітей та сімей. Функція цього центру – надання комплексу соціальних послуг дітям та сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Центри мають створюватися на базі інтернатних закладів та перебрати на себе функції притулків для дітей. Таким чином, передбачається надання соціальної допомоги без розриву родинних зв'язків та без відриву від місця проживання дитини [3].

Але майже усі науковці одноставно наголошують на кризі сучасних сімейних відносин, їх неконтрольованій трансформації у бік девіантних форм. Про актуальність проблеми і необхідність пошуку інноваційних форм забезпечення державної політики щодо захисту дітей за принципом субсидіарності свідчать сучасні процеси трансформації владних відносин у напрямку децентралізації і передання частини повноважень, зокрема в означеній сфері, місцевим громадам.

**Виклад основного матеріалу.** На сьогодні в законодавстві відбулися зміни щодо соціально-правового захисту дітей: прийнято низку нормативно-правових актів, що мають врегулювати механізми державного управління в означеному колі питань, покращити ситуацію у соціальному забезпеченні дітей, надати їм додатковий захист з боку держави. Так, 30 травня 2018 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову № 453, якою затверджено Державну соціальну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про

права дитини” на період до 2021 р. Метою цієї програми є забезпечення імплементації положень Конвенції ООН про права дитини, розбудови ефективної системи захисту прав та інтересів дитини на рівні територіальної громади в умовах децентралізації, наближення до міжнародних стандартів та пріоритетів Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016 – 2021 рр.), досягнення Цілей сталого розвитку [4].

Указом Президента України № 609/2012 від 22.10.2012 р. було затверджено Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 р. Документ спрямований на поліпшення діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, опіки та піклування, спрямованої на профілактику соціального сирітства, упровадження нових технологій соціальної роботи, серед очікуваних результатів – створити умови для утвердження в суспільстві сімейних цінностей, виховання відповідального батьківства та запобігання соціальному сирітству [5].

Нормативно-правові акти, що забезпечують роботу державних органів щодо здійснення соціального захисту дітей групи ризику (наведено у хронологічному порядку): 1) Указ Президента України “Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей” № 312/2013 від 01.06.2013 р.; 2) Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження загального Положення про центр соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді” № 573 від 01.08.2013 р.; 3) Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей” № 896 від 21.11.2013 р.; 4) Наказ Міністерства соціальної політики України “Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах” № 27 від 20.01.2014 р.; 5) Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров’я “Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення” № 564/836/945/577 від 19.08.2014 р.; 6) Наказ Міністерства соціальної політики України “Про затвердження стандартів соціальної підтримки населенню” № 1 від 05.01.2015 р.; 7) Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016 – 2020 роки від № 1018-р від 30.09.2015 р.; 8) Постанова Кабінету Міністрів України “Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист” № 1906-VIII від 22.02.2017 р.; 9) Меморандум з ЮНІСЕФ щодо національної платформи раннього втручання від 13 квітня 2017 р.; 10) Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження типових положень про заклади соціальної підтримки сімей, дітей та молоді” № 741 від 04.10.2017 р.; 11) Наказ Міністерства соціальної політики України “Про затвердження форми обліку соціальної роботи з сім’ями/особами,

які перебувають у складних життєвих обставинах” № 1005 від 13.07.2018 р.; 12) Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров’ю” № 800 від 03.10.2018 р. (запроваджено новий термін категорійно-понятійного апарату – “міждисциплінарна команда”; уточнено терміни: “жорстоке поводження з дитиною”, “загроза життю/здоров’ю дитини”, “складні життєві обставини, в яких перебуває дитина”).

Окремої уваги заслуговує Указ Президента України “Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020”” № 5/2015 від 12.01.2015 р., яким задекларовано провадження реформ державного управління та децентралізацію (попередній акт – Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні” № 333-р від 01.04.2014 р.). Таким чином, оголошено створення ефективної структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованої на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики [6]. Ще раз актуалізує питання, пов’язані з попередженням соціального сирітства, Указ Президента України “Про Стратегію національно-патріотичного виховання” № 286/2019, в якому наголошено про підвищення ролі сім’ї, підтримку та розвиток сімейних традицій, превенцію негативних проявів поведінки серед дітей та молоді.

Ґрунтуючись на зазначених вище законодавчих актах, профільним органом центральної виконавчої влади з питань захисту дітей – Міністерством соціальної політики України – визначено п’ять підстав, які є чинниками для взяття дитини на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: 1) проживання в сім’ї, у якій батьки або особи, які їх замінюють, ухиляються від виконання своїх обов’язків із виховання дитини; 2) скоєння фізичного, психологічного, сексуального, економічного насильства над дитиною, жорстоке поводження з нею або загроза його вчинення; 3) залучення дитини до найгірших форм дитячої праці; 4) систематичне самовільне залишення дитиною місця постійного проживання; 5) переміщення дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції [7].

Відповідно до ст. 12 Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, безпосереднє ведення справ та координація діяльності стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на служби у справах дітей, зокрема ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах [8].

У Типовому положенні служб у справах дітей серед основних завдань служб регіонального та районного рівнів – ведення обліку дітей, які опинились

у складних життєвих обставинах, та проведення заходів із вирішення завдань, пов'язаних із соціально-правовим захистом цієї категорії осіб. Важливо зазначити, що цим типовим положенням не передбачено створення в складі служби у справах дітей окремого підрозділу із попередження соціального сирітства серед дітей [9].

У 2014 р. в Україні було розпочато реформу державної служби, й структура Міністерства соціальної політики зазнала змін: з'явилися Директорати, а Державні департаменти зазнали структурних перетворень. Так, у структурі апарату Міністерства соціальної політики України утворено Директорат соціальних послуг та інтеграції, у картці якого в розділі "Цілі діяльності" питання "профілактика соціального сирітства" виділено окремим пунктом. Наказом Міністерства соціальної політики України "Про затвердження положень про директори Міністерства соціальної політики України" № 1460 від 14.09.2017 р., затверджено Положення про Директорати, в яких записано, що питання профілактики соціального сирітства належить до цілей діяльності Директорату соціальних послуг та інтеграції (п. 1 п. II Завдання Директорату). Серед восьми експертних груп, що є у складі вищевказаного Директорату, питання профілактики соціального сирітства координує Експертна група з питань соціальних гарантій, безпеки життя та комплексного розвитку дитини [10].

Проте координація діяльності служб у справах дітей належить до компетенції Директорату забезпечення захисту прав дітей, сфера державної політики якого – захист прав та інтересів дітей. Безпосередньо служби у справах дітей України підпорядковуються Департаменту забезпечення прав дітей та оздоровлення, в складі якого є такі відділи: 1) відділ координації діяльності служб у справах дітей, 2) відділ оздоровлення та відпочинку дітей; 3) відділ міжнародного усиновлення; 4) відділ національного усиновлення; 5) відділ сімейних форм виховання та роботи з багатодітними сім'ями. Таким чином, у вертикалі виконавчої влади немає окремого підрозділу/відділу, що безпосередньо опікується питанням профілактики соціального сирітства серед дітей, здійсненням заходів щодо дітей, які перебувають на обліку служб у справах дітей, як такі, що опинилися у складних життєвих обставинах [11].

З огляду на створення об'єднаних територіальних громад, розширення повноважень виконавчих органів сільських, селищних рад та передачу від служб у справах дітей районних державних адміністрацій деяких повноважень, пов'язаних із захистом прав дитини, Міністерством соціальної політики України розроблено Методичні рекомендації для структурних підрозділів об'єднаних територіальних громад, що відповідають за соціальний захист населення та служб у справах дітей. Де в п. 4 Розділу II вказано, що завданням новоутворених структурних відділів/служб у справах дітей є виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, п. 12 – здійснення профілактики бездомності та соціального сирітства. У п. 5.4 – 5.5 зазначено механізми роботи із "дисфункціональними сім'ями", що мешкають на території відповідної

об'єднаної територіальної громади: створення мультидисциплінарної команди. Її склад: фахівець із соціальної роботи, працівник служби у справах дітей, дільничний лікар, соціальний педагог закладу загальної середньої освіти, психолог, дільничний інспектор Національної поліції [12]. Тут доцільно зазначити, що, по-перше, на сьогодні служби у справах дітей районних державних адміністрацій працюють у взаємодії з новоствореними службами у справах дітей об'єднаних територіальних громад, розмежуючи повноваження (окрім національного усиновлення, яке все ще залишається компетенцією регіональних та районних служб у справах дітей). По-друге, спостерігається відмінність у штатному забезпеченні служб: відповідно до ст. 4 Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей", штатна чисельність працівників районних, міських, районних у містах служб у справах дітей устанавлюється з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, які проживають у районі, та не більше ніж на дві тисячі дітей, які проживають у місті, районі у місті. Штатна чисельність працівників служб у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад відповідних територіальних громад встановлюється з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, але не менше одного працівника на об'єднану територіальну громаду [13]. Проте фактично в об'єднаній територіальній громаді справи веде лише один працівник служби у справах дітей, а ініціативи щодо створення окремого підрозділу для здійснення завдань із попередження соціального сирітства поки що не проглядається.

Окремо наголосимо, що, на нашу думку, особливої уваги з боку держави потребує група дітей, які ще не мають правового статусу, але вже перебувають у полі зору органів влади – це й є група ризику – діти, які "формуєть чергу" на отримання правового статусу. Беручи до уваги, що йдеться про сім'ї з дітьми, які мешкають на відповідній території, у відповідній громаді, де органи державної виконавчої влади представлені на місцях місцевою владою, якій делеговано повноваження та існує правове поле, виникає необхідність посилити відповідальність чиновників за життя та добробут дітей у відповідній територіальній громаді.

Вочевидь, чинне національне законодавство загалом спрямоване на роботу із наслідками негативних суспільних явищ, які вже відбулися, наприклад соціальне сирітство, відмови від дітей біологічними батьками, дитяча безпритульність тощо. Тобто недоліком законодавчої системи наразі залишається превентивна робота із населенням групи ризику. До того ж деякі правові норми взагалі є суто декларативними, а саме: право на життя, освіту, на достатній життєвий рівень тощо. Теоретично можливо мати право на соціальні гарантії, на яких наголошено в Основному законі України, але не мати фактичної можливості щодо отримання наведених норм.

Звісно, не потрібно розуміти усю побудову системи соціального захисту дітей, як таку, в якій відповідальність повністю покладено на державу. Якщо

відповідальність за життя та здоров'я дітей з правовим статусом справді несе держава або особи, яким вона передала ці повноваження, то за життя й безпеку усіх інших дітей несуть відповідальність їхні біологічні батьки або особи, які їх замінюють. Так, у Сімейному кодексі України (ст. 150 – про обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини; ст. 151 – про права батьків щодо виховання дітей; ст. 152 – забезпечення права дитини на належне батьківське виховання; ст. 155 – здійснення батьківських прав та виконання батьківських обов'язків) зазначено, що саме батьки здійснюють та забезпечують всебічний захист своїх дітей [14].

Отже, якщо контроль та механізми реалізації державою соціально-правового захисту дітей, які перебувають під “державною опікою”, визначений законом більш конкретно, то механізми реалізації батьками (або особами, що їх замінюють) соціально-правового захисту щодо дітей, на нашу думку, є законодавчо “розмитим”. По суті батькам законом надано більше повноважень щодо дітей за умови обмеження їх можливостей цього здійснення, через недостатній рівень забезпечення державою соціальних гарантій. А якщо відповідальність повністю покладено на батьків, хто тоді контролює правомірність вчинення (або не вчинення) певних дій батьками щодо дітей в ситуації, коли дитина постійно перебуває в умовах порушення її прав (при наявності загрози життю, здоров'ю, відсутності доступу до загальних потреб тощо). Насамперед, якщо йдеться про сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах, на вихованні в яких є діти, й у яких фактично відсутня можливість доступу до засобів здійснення соціально-правового захисту дітей, зокрема й через декларативність правових норм.

За законом, виявлення та організація соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю, можуть здійснюватися підприємствами, установами, організаціями, через дитячу “гарячу” лінію, кол-центрами з питань запобігання та протидії домашньому насильству, стосовно дітей, громадськими об'єднаннями та іноземними неурядовими організаціями, фізичними особами, які надають соціальні послуги дітям, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [15]. Тобто, цей контроль здійснює суспільство. Тоді постає складне питання: як батькам задовольнити інтереси усіх сторін: з одного боку, суспільство (важіль якого – це осуд або звернення про порушення прав дитини, загрози її життю/безпеці до відповідних органів), з іншого боку – дитина, яка протягом 18 років свого життя потребує цього захисту, та водночас реалізувати батьківський обов'язок перед дитиною. Держава, у якій відбувається окреслений вище процес, має здійснити головне – забезпечити реалізацію конституційної норми, в якій зазначено, що вона є соціальною державою. Соціально орієнтована держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує кожному гідний рівень життя, перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної

справедливості. Іншими словами – держава має створити можливості, а батьки повинні ці можливості правомірно й відповідально реалізувати.

**Висновки і перспективи подальших розвідок.** Питання щодо державного управління в роботі щодо соціального та правового забезпечення дітей, які проживають у сім'ях у складних життєвих обставинах, перебуває у полі уваги як центральних, так і регіональних органів влади. Створена нормативна база, що відповідає загальним міжнародним нормам, налагоджено механізм дій відповідальних посадових осіб у випадках потреби втручання та надання первинної соціально-правової допомоги таким дітям. Функціонує мережа профільних дитячих закладів для надання дітям зазначеної категорії послуг соціально-психологічної реабілітації та вирішення питання їх подальшого влаштування.

На сучасному етапі суспільно-державних перетворень, створення об'єднаних територіальних громад, переведення частини повноважень від представництва виконавчої гілки влади до місцевого самоврядування спостережаємо низку проблем, що не були враховані й попередніми відповідальними представниками влади. А саме: недостатній рівень організації роботи із соціально-правового захисту дітей групи ризику в утворених об'єднаних територіальних громадах. Йдеться про категорію осіб, яких ми називаємо “соціальні сироти” (через те, що їхні біологічні батьки живі, але не опікуються власними дітьми, не приділяють їм належної уваги, залишають їх у небезпеці). Проблема набуває особливого загострення, зокрема через зменшення штатного забезпечення служб у справах дітей в утворених громадах, відсутність моніторингу ситуації із попередження явища соціального сирітства та комплексної роботи з біологічними батьками соціальних сиріт.

На жаль, наразі у відкритому доступі відсутні кількісні дані та аналітична інформація щодо стану роботи з профілактики соціального сирітства в Україні. Проте, беручи до уваги, що це вкрай актуальне питання для суспільства, не було б зайвим запровадити обов'язковий моніторинг кількісних показників дітей-соціальних сиріт у громадах, виявлення причин, порівняння та виділення загальних чинників, які впливають на збільшення/зменшення їх кількості, залежання кількості соціальних сиріт у громаді від географічного положення регіону, рівня його економічного розвитку, наявності робочих місць для батьків у громаді, або що заважає їх створенню та інші важливі питання. За результатами моніторингу можливо врахувати та запровадити ефективні дії у напрямку покращення ситуації у зазначеній проблемі.

#### **Список використаної літератури**

1. Клименко О. Ю. Ключові складові соціальної підтримки дітей в Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2015. № 1148. Вип. 34. С. 151—156. (Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи).

2. Дубовик К. Є. Структурне забезпечення органів державної влади з надання адміністративних послуг щодо захисту прав дітей // Державне будівництво. 2015. № 2. С. 1—12.

3. Лопатченко І. М. Моделі профілактики та соціалізації соціальних сиріт у сучасному українському суспільстві // Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 2(49). С. 206—211.

4. Офіційний сайт Урядового порталу. URL : <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2019).

5. Про національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року : Указ Президента України № 609/2012. URL : <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2019).

6. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020” : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2019).

7. Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України № 27 від 20.01.2014 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14> (дата звернення: 25.06.2019).

8. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України № 2342-IV від 13.01.2005 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення: 25.06.2019).

9. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей : Постанова Кабінету Міністрів України № 1068 від 30.08.2007 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-п> (дата звернення: 25.06.2019).

10. Структура апарату Міністерства соціальної політики України : Наказ Міністерства соціальної політики України № 336к від 12.04.2018 р. URL : <http://www.msp.gov.ua/content/structura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html> (дата звернення: 25.06.2019).

11. Сайт Міністерства соціальної політики України. URL : <http://www.msp.gov.ua> (дата звернення 25.06.2019).

12. Про деякі питання діяльності об'єднаної територіальної громади щодо соціальної підтримки населення та захисту прав дітей : Наказ Міністерства соціальної політики України № 890 від 14.06.2018 р. URL : <http://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 25.06.2019).

13. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України № 20/95-ВР від 24.01.1995 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр> (дата звернення: 10.07.2019).

14. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 21.02.2019).

15. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю : Постанова Кабінету Міністрів України № 800 від 03.10.2018 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-п> (дата звернення: 25.05.2019).

*Статтю подано: 05.08.2019*

*Статтю схвалено: 19.09.2019*

**Protsenko Olena Volodymyrivna**

*Postgraduate student of the Kharkiv Regional Institute for Public Administration  
of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-6621-5042

e-mail:olenav\_protsenko@ukr.net

## **SOME ASPECTS OF FORMATION OF GOVERNMENT MECHANISMS FOR ORGANIZATION OF WORK WITH VULNERABLE CHILDREN**

**Problem setting.** Ukraine has established an legal framework for the organization social welfare system for vulnerable children. That was done in accordance with generally accepted international principles during the years of Ukrainian independence. However contemporary challenges in Ukrainian society require the state to improve life of hromadas. Changes in Ukraine, unfortunately, violate the fundamental balance of the civil society existence both social and economic. It is a well-known fact that the economy dysfunction leads to the malfunction of paternity.

There is a process of reforming the state system which is called decentralization. Another process of reforming the institution orphan's care system is underway. We should admit that vulnerability of community exist in Ukraine. Deterioration of Ukrainian population's living standards leads to even more family's impoverishment. There is unemployment of biological parents, poverty, alcoholism, poor medical care, diseases and crime problem. Other social problems such as child abuse and neglect, lead children to living in orphanages. The problem is the growth of social orphanhood phenomenon in Ukraine.

**Recent research and publications analysis.** The theme of social orphanhood phenomenon was investigated by various experts who work in sociology science branch, psychology, pedagogy and practical specialists. Some ideas of scientists are worth special attention such as creating a single national program for children protection, establishment of one responsible government agency and the strengthening of the responsibility of the state for people inside hromadas.

**Highlighting previously unsettled parts of the general problem.** It is necessary to divide properly the power between the state governance and amalgamated hromadas (local self-government) in order to solve the social orphanhood problem. It is not a secret the real situation in hromadas in child social welfare system organization worsens the conditions for the prevention of social orphanhood.

**Paper main body.** Social orphanhood prevention requires an integrated approach in the system of public administration. The population of children belong to the vulnerable group was 25 thousand persons in 2018 in Ukraine. This value was stable during last years. There are Socio-psychological rehabilitation centres for vulnerable children that offers medical, legal, social and psychological rehabilitation services in order to support families in difficult circumstances and to prevent social orphanhood.

The Presidential Decree "On Approval of the National Strategy for the social orphanhood prevention until 2020", the Concept of the State Target Program called National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child for 2017 – 2021 are the main start-point of legislative changes for actualizing social orphan's challenges in Ukraine. The aims of state policy in the field of childhood are: improving the legal framework for childhood protection; prevention of social orphanhood; strengthening

of social protection of economically disadvantaged families with children; reforming the system of institutional care and upbringing of children; protecting children from violence, exploitation, and sale, monitoring the process of ensuring the child rights.

The Government of Ukraine continues to implement measures the level of social protection of children aimed at bringing domestic legislation and practice in line with the principles of the UN Convention on the Rights of the Child in the context of the administrative reform (2010) and the decentralization of power (2014). Under power decentralization, the development of mechanisms for the coordination and implementation of policies on children at the national and local levels is ongoing. Prevention of social orphanhood falls within the competence of the Directorate for social services and integration (national level).

According to the Fundamental Law, Ukraine is a social state. Social protection is one of the impotent functions of the state. The State declares the provision of this constitutional norm, but in fact does not ensure its implementation. The maintenance and upbringing of orphans and children deprived of parental care is entrusted to the State. By the Family Code of Ukraine (Chapter 13 Articles 150-155) parents are responsible for their children till children reach the Full Age. So the social protection from the state government is better organized for orphans and children under guardianship then for children from economically disadvantaged families (children without legal status).

The basic challenges in children social welfare system nowadays are: disintegration of family relationships, reinforcing of orphanhood risk either biological or social, lack of a clear mechanism of implementation of existing legislation, uncompleted reforms processes.

**Conclusions of the research and prospects for further studies.** Prevention of social orphanhood is not the priority framework for amalgamated hromadas currently. The service for children's affairs is presented by only one social employee there. There is no department for working with economically disadvantaged families with children (children from families at risk and need of State protection) in the amalgamated hromadas. There is also no report on the state of affairs in the issues of social orphanhood prevention.

**Key words:** prevention of social orphanhood; constitutional guarantees; social welfare; vulnerable children; regulatory support; legal status; decentralization.

### References

1. Klymenko, O. Yu. (2015). Kluchovi skladovi socialnoi pidtrymki ditei v Ukraini. *Visnyk Kharkivskogo natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*, № 1148, pp. 151-156 [in Ukrainian].
2. Dubovik, K. Ye. (2015). Strukturne zabezpechennia organiv derzhavnoi vlady z nadannia administratyvnykh poslug zchodo zakhystu prav ditey. *Derzhavne budivnytstvo*, № 2, pp. 1-12 [in Ukrainian].
3. Lopatchenko, I. M. (2015). Modeli prophilaktiki ta socializacii socialnykh syrit u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi. *Teoria ta practica derzhavnoho budivnytstva*, Issue 2(49), pp. 206-211 [in Ukrainian].
4. Ofitsiynij veb site Uryadovoho portalu. URL : <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Pro Natsionalnu stratehiju profilaktuky sotsialnoho syrytstva na period do 2020 roku. № 609/2012. (2012) [in Ukrainian].
6. Pro stratehiju staloho rozvutku "Ukraina-2020". № 5/2015. (2015) [in Ukrainian].

7. Pro porядok vedennya sluzhbam u spravakh ditei obliku ditei yaki perebuvayut u skladnyh zhyttevyh obstavynah. № 27. (2014) [in Ukrainian].
8. Pro zabezpechennya orhanizatsijno-pravovyh umov sotsialnoho zahystu ditei-syrit ta ditei, pozbavleny batkivskoho pikluvannia. № 2342-IV. (2005) [in Ukrainian].
9. Pro zatverzhennya typovyh polozhen pro sluzhbu u spravakh ditei. № 1068. (2007) [in Ukrainian].
10. Struktura apparatu Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. № 336k. (2018) [in Ukrainian].
11. Sayt Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. URL : <http://www.msp.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Pro deyaki pytannai diyalnosti objednanoi terytorialnoi hromady zchodo sotsialnoi pidtrymky naselennia ta zahystu prav ditei. № 890. (2018) [in Ukrainian].
13. Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialny ustanovy dlya ditei. № 20/95-BP. (1995) [in Ukrainian].
14. Simejnyj kodeks Ukrainy № 2947-III. (2002). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> [in Ukrainian].
15. Deyaki pytannia ditei yaki perebuvajut u skladnyh zhyttevyh obstavynah, u tomu chysli takyh, zch mozhut zahrozhuvaty jih zhyttju ta zdorovju. № 800. (2018) [in Ukrainian].

*Paper submitted: 05.08.2019*

*Paper accepted: 19.09.2019*

**Цитування:** Проценко О. В. До питання формування механізмів державного управління в роботі з дітьми, які проживають у сім'ях у складних життєвих обставинах // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(60) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2019. С. 131—142. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.60.2019.186758>).

**Citation:** Protsenko, O. V. (2019). Some aspects of formation of government mechanisms for organization of work with vulnerable children. *Efficiency of Public Administration*, Issue 3(60), pp. 131-142. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.60.2019.186758>).